

ÚVODNÍK

Bratia a sestry,

v roku 2007 bolo veľkou udalosťou v našom cirkevnom zbore znovuposvätenie kaplnky v Evanjelickom dome starostlivosti. Po 56 rokoch od jej odobratia vtedajšou komunistickou mocou sme ju mohli vrátiť jej pôvodnému poslaniu.

V tomto roku jednoznačne najvýznamnejšou udalosťou, ktorú si pripomíname a chceme ju aj dôstojne zasvätiť, je 75. výročie posviacky Nového kostola na Legionárskej ulici.

19. novembra 1933 bilo srdce mnohých ľudí oveľa rýchlejšie ako inokedy. Nastal totiž veľký deň pre všetkých slovenských evanjelikov v Bratislave; deň, v ktorom dôstojný brat biskup Samuel Štefan Osuský posvätil náš nový chrám.

Dnes si už ani dobre neuvedomujeme mimoriadnosť tohto počínu, ktorý bol vtedy dôvodom na veľkú radosť. Slovákom evanjelikom žijúcim v Bratislave sa konečne naplnil stáročný sen po vlastnom mieste bohoslužobného stretávania. Nový kostol na Legionárskej ulici bol vôbec prvým evanjelickým chrámom na území nášho mesta, ktorý slúžil len slovenským veriacim. Jeho posviackou sa zavŕšilo úsilie a plány, o ktorých sa do roku 1918 naši predkovia neodvážili ani len snívať. V pomeroch, ktoré vznikli v novej Československej republike po roku 1918, keď sa Bratislava stala administratívnym, politickým a kultúrnym centrom slovenskej krajiny, sa však naplnenie smelých plánov stalo realitou.

Kým v roku 1918 sa k slovenskej národnosti hlásilo už len niekoľko desiatok evanjelikov, v čase posviacky Nového kostola ich bolo už vyše 6-tisíc. Fotografie a dokumenty z onej doby dokazujú, že slovenský zbor pod vedením skvelých farárov a dozorcov prekvital. Množstvo vnútromisijských aktivít, vysoký počet

konfirmandov a študentov nám aj dnes vyráža dych. Známe sú slová seniora nemeckého cirkevného zboru v Bratislave C. E. Schmidta, ktorý svojim vlastným veriacim, ktorých bolo okolo 30 tisíc, dával aktivity slovenského cirkevného zboru za príklad hodný nasledovania. Mená ako Ján Drobny, Dr. Ladislav Jurkovič, Dr. Július Adamiš – prví zboroví farári, ako i Dr. Milan Ivanka, prvý zborový dozorca slovenského zboru, by mali zostať natrvalo zapísané zlatým písmom v dejinách nášho cirkevného zboru. Bez ich práce a burcovania by sa toto nádherné dielo nepodarilo.

Dnes, po 75 rokoch, spomíname a bilancujeme. Náš Pán však nechce, aby sme žili iba zo slávnej minulosti, ale vyzýva nás, aby sme aj my priložili ruku k dielu. Od každého z nás Pán vyžaduje, aby vykonal svoj diel práce v našom zbore. Aj dnes, keď vezmeme do ruky zborový bulletin a Evanjelickú Bratislavu, dočítame sa o značnom počte podujatí, ktoré sa v našom cirkevnom zbore uskutočňujú. Tieto aktivity by neboli možné bez vašej aktívnej účasti. Napriek tomu má náš zbor potenciál i povinnosť vykonať ešte oveľa viac, ako koná. Túto povinnosť nemáme len voči bratislavským evanjelikom, ale aj voči všetkým členom našej cirkvi, ktorí prichádzajú pracovať a študovať do nášho mesta. Je na každom členovi nášho cirkevného zboru, aby pomohol rozvíjať spomínaný potenciál a naplňovať uvedenú povinnosť. Každý z nás má svojou prácou prispievať k tomu, aby sa náš cirkevný zbor stal duchovným domovom pre všetkých evanjelikov bývajúcich, študujúcich a pracujúcich v našom hlavnom meste.

Trojazyčné zloženie nášho cirkevného zboru v súčasnosti je úplne iné ako pred 75 rokmi. Nešťastné totalitné režimy mi-

nulého storočia hlboko a nezmazateľne zasiahli do života miliónov ľudí. Dnes slovenskí evanjelici tvoria 97 percent členov nášho cirkevného zboru. Napriek tejto jednoznačnej prevahe chceme aj naďalej zostať trojjazyčným cirkevným zborom – zostať verní našej 400-ročnej tradícii, ktorú máme spoločne so svojimi nemeckými a maďarskými veriacimi.

Nezabudli sme, ako na prelome 19. a 20. storočia cirkevný zbor odmietol návrhy vtedajšieho vedenia uhorskej cirkvi,

ktorá požadovala zrušenie slovenských evanjelických Služieb Božích. Zbor nelenže sa zastal svojich slovenských evanjelických veriacich, ale počet slovenských Služieb Božích sa v cirkevnom zbore zdvojnásobil. Bratislavský evanjelický a. v. cirkevný zbor bol miestom, kde vládla veľkorysosť a tolerancia. A takýmto zborom chceme zostať aj do budúcnosti.

MICHAL ZAJDEN
predsedajúci zborový farár

NÁŠ CHRÁM

*Zložené ruky v modlitbách
Pevný hlas organu
V laviciach tisíce príbehov
Životov, našich duší
Ranné slnko
Osvetľuje chrám
Aj naše srdcia
Ticho je dôsledné
Jasné a upokojujúce
Vyviera z Jeho ducha
A my sa Mu poddávame
Sme opäť bezbranní
Pokorení a zneistení
V bytí a chcení
A naše modlitby sú len doslovom
Božieho plánu s nami
Tak tu stojíme pred Ním
A máme už len rozbité dlane...
Nepýtame odpoveď
Iba prosíme o pokoj
Prosíme o milosť a odpustenie
A túžime po láskavom
a uzdravujúcom dotyku – Boha.*

EVA BACHLETOVÁ
členka cirkevného zboru

VÝZVA NA POSVÄTENIE NÁŠHO ŽIVOTA

(Homília) 1. Korintským 3, 16; 6, 19 – 20

Apoštol Pavel bol majstrom obrazov. – Výstižných, dobre zapamätateľných porovnaní. Nad jedným z nich – obrazom chrámu, premýšľajme, pri 75 výročí posvätenia Nového kostola. S týmto výročím si pripomíname aj horlivosť a nezlomnosť viery našich predkov. Slová: „naša drahá evanjelická cirkev“, pre nich nezostali len prázdnu frázou. Aby sa mohli stretávať pri Božom slove a sviatostiach, boli ochotní prinášať nemalé obete. Veď len uvážme: Nový kostol bol budovaný v čase svetovej hospodárskej krízy. Vo februári 1933 bol každý tretí robotník vo vtedajšom Československu nezamestnaný. – A naši predkovia stavali kostol! Buďme za to Bohu aj im vďační a napodobňujme ich vieru!

Pavel píše: „*Či neviete, že ste chrám Boží a Duch Boží prebýva vo vás? Či neviete, že vaše telo je chrámom Ducha Svätého, ktorý je vo vás, ktorého máte od Boha, a že nie ste sami svoji?*“ Tešíme sa, že máme naše kostoly, kde sa smieme učiť z Božieho slova a oslavovať Hospodina. S úctou myslíme na tých, ktorí Nový kostol postavili a s láskou sa oň starajú. No nech nám pri tejto radosti a vďaka neunikne zvesť Písma svätého, ktoré hovorí: predovšetkým vy sami ste Božím chrámom. V nás, v našom vnútri chce prebývať Duch Boží. Hmotné chrámy sú potrebné, no ešte cennejšie sú v Božích očiach naše životy. Kostol nie je „väzením“, do ktorého by sme Pána Boha po skončení Služieb Božích mohli zamknúť. Kostol nemá byť múzeom, priestorom bez veriacych ľudí, ale stánkom Božím s ľuďmi, ktorí tam ochotne počúvajú a prijímajú Kristovo slovo.

Biblia až provokatívne vraví, že *Boh nebyva v chrámoch rukami vybudovaných*

(Skutky apoštolov 17, 24), ale chce prebývať v nás. Sme – máme byť, Božím chrámom. O čo Pánu Bohu v cirkvi najviac ide, nie sú kostoly – čo ako ich potrebujeme. Hospodinovi ide predovšetkým o ľudské životy, o tvoj i môj život. Pretože cirkve to nie sú hlavne hmotné chrámy, ale spoločenstvo veriacych ľudí v Pána Ježiša Krista. Vzhľad kostolov však môže napovedať, aká je viera ľudí, ktorí ten-ktorý kostol navštevujú. V značnej miere je jej vizitkou.

Biblia nás nazýva Božím chrámom. Je to nesmierna česť. Je ohromná výsada, že Pán Boh chce v nás žiť a cez nás konať svoje dielo. Je to i veľký záväzok. Náš život nepatrí nám, nie sme sami svoji. Podobne, ako keď bývame v budove, ktorá patrí niekomu inému, nemôžeme si tam robiť, čo chceme, porušovať „domový poriadok“. Robiť prestavby, ako sa nám zapáči. Hospodin stanovil pre náš život poriadok, program, dal nám svoje prikázania. A keďže patríme Bohu, nesmieme ich porušovať, obchádzať. *Lebo kto kazí chrám Boží, toho skazí Boh* (1. Korintským 3, 17). Tak ako starozmluvný chrám nesmel byť poškvrnený, ani život cirkvi nemá byť pošpinený rozbrojmi, hnevami, neláskou a inými hriechmi. Vieme, že neraz – aj našim pričinením – to tak nie je. Avšak Hospodin chce, aby sme žili život Jemu posvätený, život, z ktorého Jemu vzíde sláva a česť a našim bližným požehnanie.

V cirkevnej tlači niekedy čítame o posviackach kostolov, zborových domov, fár po ich oprave, o posviackach zvonov, krížov a pod. Vždy keď čítame takéto správy alebo sme priamymi svedkami takejto udalosti treba nám pamätať, že **posviacky cirkevných priestorov či ich**

výročia sú aj výzvou na posvätenie nášho života. Výročie posviacky Nového kostola je vhodnou príležitosťou položiť si otázku: Je môj život chrámom alebo ošumelou, ošarpanou stavbou?

Ako si pravidelne pripomíname posviacku kostola, treba si deň čo deň pripomínať, že i my sami potrebujeme posvätenie – Božie obnovenie, odpustenie. Na obnovu kostola sa treba zbierať, je potrebné prispieť darom či ochotnou prácou umu a rúk. Na obnovu života stačí, čo nám Kristus z lásky daroval. Dovoliť Mu „upratať“ priestor nášho života. Keby sme doma upratali všetky izby a nechali zašpinenú predsieň, nebol by z upratovania ošoh. Špina z predsiene by sa rozniešala. Dajme preto Pánu Bohu očistiť celý

svoj život. Nielen vzácne chvíle, keď sme v kostole, ale aj naše rodinné a medziľudské vzťahy, náš vzťah k práci, naše chvíle voľna a oddychu. Kiež pripomenutie si 75. výročia posvätenia Nového kostola nezostane iba historickým medzníkom, ale stane sa aj dňom posvätenia – nového odovzdania do služby Bohu – toho chrámu, ktorým je náš život. Veď sme chrám Boží a Duch Boží prebýva v nás. Nie sme sami svoji. – Veľmi drahó – nevinnou krvou Ježiša Krista – sme boli vykúpení! Oslávme teda Boha svojím telom i svojím duchom, čo oboje náleží Bohu (1. Korintským 3, 16; 6, 19 – 20).

MARTIN ŠEFRANKO
zborový farár

Položenie základného kameňa Nového kostola na Legionárskej ul., jeseň 1932 (foto archív)

NOVÝ KOSTOL A JEHO DUCHOVNÝ VÝZNAM PRE MŇA

Milí bratia a drahé sestry!

Pre každú životná udalosť, no najmä pre jubileum, je príznačné, že človek sa zvykne pristaviť. Vo svojich myšlienkach zalistuje do spomienok na časy, na ktoré sa viaže táto udalosť, ako aj udalosti prežité až po pripomínané si jubileum. Ináč to nemôže byť ani pri rozpomienke na náš Nový kostol (NK) na Legionárskej ulici. Bol postavený v r. 1933 ako prvý slovenský evanjelický kostol v Bratislave. Jeho posviacka sa konala 19. novembra 1933 a každoročne si druhú novembrovú nedeľu pripomínáme pamiatku jeho posvätenia. 9. novembra 2008 si pripomenieme 75. výročie jeho posviacky.

O histórii stavby NK a o tom, čo NK pri niesol pre našu evanjelickú a. v. cirkev a evanjelikov v Bratislave, nebudem hovoriť, ponechám to historikom. Ako jeho kurátor by som sa však chcel s vami podeliť o to, aký je môj osobný vzťah k nemu. Nadovšetko si ho vážim ako dedičstvo našich predkov vo viere. Som vďačný Pánu Bohu za horlivosť, obetavosť a vernosť našich otcov a matiek. Vďačný za to, že nám ako dedičstvo svojej živej viery zanechali aj tento náš milý NK, v ktorom sa až dodnes verne a čistotne zvestuje Božie slovo a prisluhujú sviatosti. Preto nemôžem ináč, len ďakovať Pánovi cirkvi za všetkých, ktorí svojimi pracovnými a možnosťami rukami budovali aj tento chrám, za to, že môžeme na nich s vďakou, úctou a pietou spomínať a chváliť Boha že sa naplnilo Božie slovo: „*Ak Hospodin nestavia dom, márne sa namáhajú stavitelia.*“ (Žalm 127, 1)

V zmysle týchto slov a v nádeji na trvalú Božiu milosť a pomoc som pred 25 rok-

mi prijal funkciu kurátora NK. S Božou pomocou ju vykonávam dodnes. Môj bližší vzťah k NK sa začal už pred 40 rokmi, keď som ako študent býval v internáte v susedstve kostola. Tešil ma hlas zvonov, ako aj zvuk organa a spev nesúci sa až do mojej študentskej izby. Rovnako i krásne tóny piesní vychádzajúce zo zborovej siene preplnenej najmä mladými ľuďmi chválicami Boha. Spoločenstvo zboru bolo pre mňa pevným základom a dobrou pôdou pre rast vo viere v Boha. Oceňoval som aj bezprostrednú blízkosť kostola, skutočnosť, že na Služby Božie som to mal „na skok“.

Po ukončení štúdiá, zamestnaní sa a ženbe som ostal v Bratislave, kde som so svojou rodinou zostal aj naďalej verný návštevník NK a práci pri ňom. Preto na otázku brata presbytera Jožka Kováča, či by som nebol ochotný robiť kurátora NK, som sa – aj keď sme mali vtedy už dve deti, rozhodol biblicky: „*Tu som, Pane, pošli mňa!*“ A tak som sa v r. 1983 – po vtedajšom bratovi kurátorovi Jankovi Valentovi – stal kurátorom NK. Keďže povolaním som stavbár a tam sa hovorí: „Práce ako na kostole“, považoval som funkciu kurátora odborne za primeranú mojej profesii. O tom, že moja úvaha bola správna, som sa presvedčil hneď v prvom roku, keď sme začali riešiť prevádzkové problémy s teplovzdušným kúrením, na inštalovaným zo zahraničia. Úloh a starostí pribúdalo. Zrušili sme parkovanie áut pod oknami kostola, medzi kostolom a budovami na Legionárskej ulici č. 4 a 6, vysadili sme zeleň, osadili betónové kvetináče. Bola zrealizovaná oprava strechy,

ktorá sa po vyše 10-ročnej životnosti vykonala po druhýkrát. Podľa návrhu prof. Eugena Kramára bol opravený interiér kostola. Nainštalovali sa dva rady po štyroch dvojlustroch, čím sa zmenil halový charakter interiéru na trojloďový.

K 60. výročiu pamiatky posvätenia NK bol vymaľovaný celý interiér, natreté okná, staticky spevnená veža a opravený obklad veže. Vymenené boli oceľové kruhové okná a opravené drevené okná. Pretrvávajúci problém so zvonením sa riešil prechodom od elektrického zvonenia na elektronické, no so zachovaním melódie a zvuku našich zvonov. Zeleň bola vysadená aj pred kostolom. Uskutočnila sa výmena organa. Za posledné dva roky bolo zavedené nové ozvučenie kostola, vykonaná opätovná oprava opadávajúcich kabrinčov (obklad veže), vyčistenie - opieskovanie vstupov kostola a sokla zo spišského travertínu. K 75. výročiu pamiatky posvätenia NK by sme radi urobili ešte pár drobných prác.

To všetko bolo možné spraviť len s pomocou a podporou ochotných, štedrých rúk i modlitieb bratov a sestier z Pastoralného obvodu NK a celého cirkevného zboru, ako aj vedenia bratov farárov (spomeniem najmä brata farára Dr. Vladimíra Gala, brata konseniora Ondreja Bartku, brata farára Dušana Kováčika), ale aj v súčasnosti pôsobiacich bratov farárov. Práce na kostole mi pomohli bližšie sa spoznať s mnohými bratmi a sestrami nášho zboru, ktorí svoju vieru a lásku k práci na Pánovej vinici dokázali aj svojimi praktickými činmi, svojou obetavosťou a účasťou na brigádach pri kostole a v jeho okolí. Ďakujem za týchto bratov a sestry; som im vďačný, za ich povzbudenie v mojej práci ako aj za živé duchovné spoločenstvo na Službách Božích, na ktoré pravidelne prichádzajú. Mám veľkú radosť z každého prichádzajúceho brata, sestry, mladých i detí a teším sa z pohľadu ich tváre a stisku rúk. Spomínam, bolo to naj-

mä obdobie duchovného prebudenia uprostred časov ateizácie a náboženskej neslobody, keď v rokoch 1968 - 1970, ale i neskôr, v rokoch 1989 - 1990, bol pri slávnostiach confirmácie a počas sviatkov náš chrám preplnený veriacim ľudom. Som vďačný Pánu Bohu za zdravie a silu, ale nadovšetko za zvesť Božieho slova, ktoré nám znelo a znie aj v tomto našom NK prostredníctvom kázni našich duchovných. Ďakujem Pánovi cirkvi aj za neodmysliteľnú, neoddeliteľnú a nenahraditeľnú súčasť našich bohoslužobných stretnutí - za službu bratov kantorov a sestier kostolníčok. Vďaka patrí aj predsedníctvu zboru, presbyterstvu, ako aj všetkým ďalším členom zboru, ktorí s nezištnou láskou konali a konajú svoju službu. Nemôžem nespomenúť a nepoďakovať aj mojej drahej a trpezlivej manželke, deťom a rodine za ich pomoc, že s trpezlivosťou a s porozumením prijímali túto moju službu, konajú neraz aj na ich úkor.

Nový kostol mi prirástol k srdcu aj z toho dôvodu, že v ňom mohli rásť od krstu cez nedeľné besiedky, confirmáciu a sobáš aj moje štyri deti. Preto má náš NK veľký význam pre mňa - pre môj duchovný rast. Viem, že Pán si aj vo mne svojím slovom a prostredníctvom Ducha Svätého buduje svoj duchovný chrám. Môžem a až podnes musím vyznávať slovami žalmistu Dávida: „*Radoval som sa, keď mi hovorili: Poďme do domu Hospodínovho!*“ (Žalm 122, 1), ako aj slovami 84. žalmu: „*Aké sú milé Tvoje príbytky, ó Hospodine mocnosť! Duša mi túži, priam prahne po sieňach Hospodínových; srdce a telo mi plesá v ústrety Bohu živému.*“ (Žalm 84, 2 - 3).

Ďakujem Pánovi za všetko požehnanie, ktorého sa mi dostalo a až dosiaľ dostáva v tomto chráme. Ďakujem Mu za Jeho slovo, za to, že Ho môžem prosiť, ďakovať Mu a chváliť Ho modlitbami a spevom.

Viem a verím, že len Jeho prítomnosť v mojom srdci plne napĺňa všetky moje

Súčasná podoba exteriéru a interiéru Nového kostola na Legionárskej ul.
(foto Ondrej Pindroch)

túžby a dáva mi to, čo mi nemôže dať svet ani nikto z ľudí. Je to pokoj a radosť z Božej prítomnosti, ochrany, pomoci, lásky a milosti. On hojí a lieči moje bolesti, potešuje v zármutku a sklamaníach, posilňuje v práci, dáva nádej v beznádeji a najmä istotu, že On mi je vždy verný a Jemu patrím celý a vždy. Verím, že zomrel aj za mňa, som ospravedlnený Jeho milosťou a Jeho vzkriesenie mi dáva nádej večného

života. To je najdôležitejšie, čo môže každý z nás poznať, ak dá Pánovi miesto vo svojom srdci. So žalmistom vyznávam: „Skláňam sa pred Tvojím svätým chrámom, pre Tvoju milosť a vernosť ospevujem Tvoje meno, lebo si zvelebil nadovšetko svoje meno a svoje slovo.“

VLADIMÍR ŠOLC
kurátor Nového kostola

Predsedníctvo cirkevného zboru, zborové presbyterstvo a farári nášho zboru ďakujú bratovi VLADIMÍROVI ŠOLCOVI za jeho 25-ročnú obetavú prácu vo funkcii kurátora Nového kostola.

NOVÝ EVANJELICKÝ KOSTOL V BRATISLAVE

M. M. Harminc vyprojektoval pre Slovensko počas svojho života vyše 80 kostolov, z ktorých bola nakoniec postavená asi polovica. Za najvýznamnejší sa z architektonického hľadiska považuje práve bratislavský kostol na Legionárskej ulici.

Projekt kostola vznikol v zlomovej dobe, keď architektúra na Slovensku nastúpila cestu k moderným, funkciou ovplyvneným formám a tieto nové trendy sa prejavili aj vo vzhľade bratislavského kostola.

Na prelome 20. a 30. rokov minulého storočia sa v stavebníctve začali presadzovať stavby, ktoré už nepotrebovali rôzne ozdobné prídavky a mali pravdivo ukazovať, na čo slúžia a z akého materiálu sú postavené. Z tohto dôvodu pôsobí kostol navonok akoby pospájaný z jednoduchých kvádrov rôznej veľkosti a výšky, ktoré mali návštevníkovi už pri pohľade

zvonka prezradiť, kde sa nachádza predsieň, kde hlavný priestor kostola, kde je sakristia a iné vedľajšie priestory. Podľa zásad nového architektonického myslenia sa aj veža pripojila ku kostolu samostatne, k bočnej strane hlavnej fasády.

Keďže ide o evanjelický kostol, zhromažďovací priestor je pomerne krátky a široký, tvorí takmer štvorec. Rôznou výškou stropu je náznakovito rozdelený na trojlodie. Výškový rozdiel je však iba minimálny, aby sa podľa zásad protestantských kostolov mohla v bočných častiach vytvoriť empora (galéria v sakrálnych priestoroch). Tú nepodopierajú žiadne stĺpy ani piliere, ktoré by bránili výhľadu na oltár. Umožnili to konzoly, na ktorých je empora zavesená. Vďaka železobetónovým nosným pilierom sa mohli vytvoriť veľké okná, ktoré do interiéru prepúšťajú

Pôvodný vzhľad interiéru Nového kostola na Legionárskej ul. (foto archív)

dostatočne veľa svetla. Hlavný priestor kostola je od predsieňe oddelený veľkými presklenými dverami, ktoré sa v prípade nedostatku miesta môžu otvoriť a prepojiť hlavný zhromažďovací priestor s predsieňou. Nad predsieňou je položený chór s organom. Podoba organu bola určená už pri projektovaní. Organové píšťaly sa rozdelili do dvoch kubických celkov a umiestnili po stranách chórového obdĺžnika, aby tak vznikla medzi nimi voľná plocha na zhromaždenie spevokolu. Na zadnej stene tohto priestoru Harminc navrhol veľké pravouhlé okno, ktoré možno vidieť na vstupnej fasáde ako dominantný prvok. Zvyčajne takéto veľké okná Harminc na svojich kostoloch navr-

hoval aj s vitrážou, pri stavbe ev. kostola na Legionárskej ulici však na vitráž nezvýšili financie. Dnes už okno osadením novšieho organu stratilo svoj účel a zanikol aj priestor pre spevokol.

Interiér kostola je veľmi jednoduchý, pozornosť veriaceho sa má upierať na kazateľnicový oltár, ktorý je najvýznamnejšou súčasťou interiéru. Podobne ako celý kostol bol vytvorený v jednoduchých pravouhlých líniiach a bez „zbytočných“ ozdôb. Už samotný kazateľnicový oltár spolu s krížom na čelnej stene bol myslený ako výtvarný prvok, ktorý nahradil tradičnejší oltár s obrazom.

VIERA DLHÁŇOVÁ
členka cirkevného zboru

MICHAL MILAN HARMINC

Hoci máme na Slovensku veľa krásnych príkladov z radu sakrálnej architektúry, človek väčšinou nechodí do kostola preto, aby ich obdivoval. No ak ste niekedy prišli do kostola o trochu skôr pred začiatkom Služieb Božích, alebo vám pri počúvaní kázne zabľúdil pohľad na zaujímavý detail na stene, neobvyklý tvar okien, alebo sa vám zapáčila forma oltára, neprišlo vám niekedy na um, kto bol tí, ktorí sa o podobu vášho kostola zaslúžili? Pri vzniku evanjelickeho kostola na Legionárskej ulici bol jednou takouto postavou architekt Michal Milan Harminc, ktorý kostol projektoval.

7. októbra budúceho roka to bude presne 140 rokov, čo sa Michal Milan Harminc narodil v Kulpíne pri Petrovci (Srbsko), v slovenskej evanjelickej rodine. Od detstva chcel byť staviteľom, hoci aj proti vôli svojho otca Pavla, ktorý si ako tesársky majster uvedomoval náročnosť tohto povolania. Nemohol však zabrániť synovi,

aby po roku štúdia opustil nemeckú obchodnú akadémiu a začal otcovi vypomáhať. Keď mal Michal šestnásť rokov, do-

stal sa prvýkrát do Budapešti. Spolu s otcom navštívili krajinskú výstavu, kde mu podľa vlastných slov zaimponovala hala, ktorú stavala firma Karol Neuschloss a synovia. Mladý Harminc si odložil reklamný letáčik tejto firmy, čo sa neskôr ukázalo ako zásadné pre jeho ďalšie napredovanie. Ako dospieval, dostával sa čoraz častejšie do rozporu s otcom, pretože pri rysovaní plánov vkladal do prác vlastné nápady. Keď sa v roku 1886 opäť raz pochytil s otcom kvôli stavbe nejakého kostola, pribehol mladý Harminc k matke s plačom, že to už takto ďalej nemôže vydržať a že radšej opustí domov

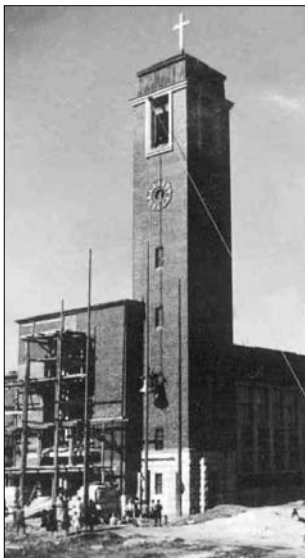
Stavby postavené M. M. Harmincom: Sanatórium Dr. Szontágha v Starom Smokovci (1916), prestavba pohostinstiev U Zeleného stromu a Savoy na prepychový hotel Carlton (1928), budova Tatra banky - dnes Ministerstvo kultúry na Nám. SNP (1925) a Slovenské národné múzeum na Vajanského nábřeží (1928) /fotografie Zoja Droppová a archívy časopisu Projekt a Spolku architektov Slovenska/

a pôjde do Budapešti. Matka sa pochopiteľne zhrozila, ale otcov spoločník Ján Gabríny, ktorý bol svedkom udalosti, jej poradil, aby Milanovi len „*napiekla plné vrece lekvárových rejtešov, lebo až ich zje, možno sa vráti*“. Michal M. Harminc sa však už pevne rozhodol a od svojho zámeru neupustil. Rodina sa s týmto rozhodnutím musela nakoniec zmieriť, matka skutočne napiekla pečiva, otec vyprevadil syna na cestu a 17-ročný Harminc sa rozhodol obrátiť na firmu, ktorej dielo na krajinskej výstave toľko obdivoval a jej adresu si tak starostlivo uschoval.

V roku 1886 sa teda mladý Harminc dostal do Budapešti. Tak, ako si zaumienil, zastavil sa jedného dňa pred bránami firmy Karol Neuschloss a synovia. Stál tam akýsi palier (*Pozn. red.: majster na stavbe*), na ktorého sa nesmel obrátiť so žiadosťou o zamestnanie. Otázku, čím je, však Harminc nepochopil a pristo na ňu odpovedal, že je Slovák. Palierovi, ktorý sám bol zo Spiša, sa pravdepodobne mladík zapáčil, pretože ho zaviedol do kancelárie, kde ho napokon zamestnali. Psa dostal aj k rysovaniu plánov. Hneď v prvom roku svojho pobytu v Budapešti vstúpil do slovenského spolku. Toto rozhodnutie podnietilo jeho stretnutie s profesormi Pavlom Tholtom a Zorou Andrejkovičovou, ktorí sa každú sobotu prechádzali pod oknami jeho kancelárie a rozprávali sa spolu krásnou slovenčinou. Harminc zatúžil stretávať sa so svojimi krajanmi, no dlho nevedel, ako sa k nim priblížiť. Nakoniec sa rozhodol počkať na nich jednu sobotu pred domom. Keď ich však oslovil, pán sa vraj strhol a spýtal sa po maďarsky, čo si praje. Harminc sa so slzami v očiach spýtal, kde by sa mohol aj on naučiť tak krásne po slovensky. Slovenský pár táto otázka prekvapila a dojala a ihneď ho pozvali na stretnutie slovenského spolku. Tým sa začala Harmincova národno-organizačná činnosť, ktorá trvala až do konca 1. svetovej vojny. Dôležité je, že takýmto

spôsobom si získal známosti, ktoré mu neskôr pomohli pri získavaní objednávok, najmä pri navrhovaní stavieb na Slovensku. Po štyroch rokoch vo firme Karol Neuschloss a synovia absolvoval Harminc vojenskú prezenčnú službu. Začal ako poddôstojník účtovnej služby, neskôr bol pridelený na vojenskú stavebnú správu. Vďaka kapitánovi, ktorého deti učil nemčinu, zoznámil sa v tom čase s architektom Albertom Schickedanzom, pre ktorého vo voľnom čase pracoval ako kreslič. Po absolvovaní vojenskej služby sa zamestnal na rok u Jána Nepomuka Bobuľu, v tom období jediného slovenského staviteľa v Budapešti. Od neho prešiel neskôr k architektovi Albertovi Schickedanzovi. Schickedanz v tom období pracoval na podujatiach pre miléniové oslavy, konané pri príležitosti tisícého výročia príchodu Uhrov do Karpatskej kotliny. M. M. Harminc mu pomáhal napríklad pri realizovaní miléniového pamätníka na Námesť hrdinov v Budapešti, alebo výstavného pavilónu Mücsarnok. U Schickedanza zotrval dva roky. Následne na krátky čas vypomáhal architektovi Kauserovi a v roku 1897 sa rozhodol zriadiť si vlastnú projektovú a staveľskú kanceláriu. V tomto období mal už vybudované kontakty s robotníkmi a spolupracovníkmi, najmä so Slovákami z Liptova a rodiska, takže nemusel začínať „od Adama“.

Rok 1904 znamenal v živote architekta zmeny v pracovnom aj súkromnom živote. Zložil murársku majstrovskú skúšku a oženil sa s Annou Holcovou, Slovenkou zo Žiliny. Staveľskú skúšku zložil o štyri roky, v roku 1908. Až ako tridsaťdeväťročný sa teda stal M. M. Harminc staviteľom a až v tomto roku splnil to, čo si predsavzal ešte ako sedemnášročný mladík pred odchodom z domu. Počas pobytu v Budapešti sa dostal príležitostne na Slovensko. To dokladá aj milá príhoda zo stavby evanjelického kostola v Pribyline, pri ktorej sa prvýkrát na Slo-

Nový kostol na Legionárskej ul. počas výstavby v rokoch 1932 - 1933 (foto archív)

Dobová pohľadnica komplexu Nového kostola a obytného domu na Legionárskej ul. (foto archív)

vensku pri konštrukcii zavesenej klenby použil tzv. Rabitzov systém, ktorému však Pribylinčania nedôverovali. Preto musel Harminc spolu so svojimi spolupracovníkmi vyliezť na klenbu kostola a spoločne po nej skákať, aby všetkých Pribylinčanov presvedčili o jej kvalitách.

Pravdepodobne v roku 1916 sa M. M. Harminc definitívne presťahoval na Slovensko. Spočiatku sa usadil v Liptovskom Mikuláši. Údajne ho k tomuto rozhodnutiu viedla domnienka, že práve táto oblasť stredného Slovenska sa neskôr stane centrom celej krajiny. V rokoch 1916 – 1918 mal v tomto meste projektovú a stavebnú kanceláriu. Pravdepodobne z tohto obdobia pochádza aj ďalšia tradovaná príhoda. „Počas príprav na stavby vo Vysokých Tatrách poslal architekt Harminc z Budapešti

telegram, v ktorom oznamoval svoj príchod. Vzhľadom na to, že väčšina úradníkov v tom období hovorila po maďarsky, text bol takýto: „Érkezik Harminc építés.“ Prijímateľ pochopil telegram svojrázne, harminc je po maďarsky tridsať, a tak milého pána architekta čakalo pri vlaku tridsať drožiek. Harminc problém vyriešil veľkoryso – sadol do prvej drožky – zaplatil však všetkým tridsiatim fiakristom – a s celým sprievodom sa vybrali do mesta.“ Okolo roku 1922 sa architekt presťahoval do Bratislavy. Tu tvoril až do roku 1951, teda až do veku 82 rokov. Zomrel v Bratislave 5. júna 1964 vo veku deväťdesiatštyri rokov.

VIERA DLHÁŇOVÁ
členka cirkevného zboru

K ARCHITEKTÚRE M. M. HARMINCA

Keď sa v Bratislave začínala súťaž na stavbu dnešného Nového kostola, M. M. Harminc bol už šesťdesiatročný. V tridsiatych rokoch minulého storočia bol známym a úspešným stavebným architektom, mal už za sebou skvelé diela – prvým na Slovensku z r. 1916 bola obrovská budova – Sanatórium Dr. Szontágha v Starom Smokovci. Reprezentačná je budova Tatrabanky v Bratislave, dnes Ministerstvo kultúry z r. 1925. R. 1928 postavil budovu Zemědělského múzea – dnes Slovenské národné múzeum – a aj dve pohoštinštva v Bratislave – U zeleného stromu a Savoy, veľmi úspešne prestaval na veľkomestskú, až svetovú úroveň a vytvoril hotel Carlton-Savoy s kapacitou 400 postelí. Všetka jeho dovtedajšia tvorba vychádzala z historického tvaroslovia, ktoré eklekticky spájala do foriem začiatku 20. storočia. (Pozn. red.: eklektický – spracovaný z prvkov rôznych smerov).

Ale postaviť sa do konfrontácie s autorami, už absolventmi pražskej techniky, mladšími o 20 rokov, bola od Harminca viac ako trúfalosť i preto, že mal už za sebou viacero evanjelických kostolov na Slovensku (v Pribyline, Prietři, Liptovskej Porúbke, i rímsko-katolícky v Černej a i.) a všetky majú črty romanticky pretvoreného románskeho a gotického slohu.

V Bratislave, a vzápätí aj v Žiline si však zborný želali moderné kostoly v slohu funkcionalizmu, ktorý v mladom Československu získal nielen sympatie, ale v tomto racionálnom slohu predovšetkým mladí architekti vytvorili budovy svetovej úroveň. K tomuto názoru na koncept stavieb nových evanjelických kostolov významne prispel rozhladený biskup F. Ruppeldt, ale i evanjelický a. v. kostol v Trnave, ktorý v tomto názore postavil v r. 1923 – 1924 mladý, iba 30-ročný Josef Marek.

Posviacku Nového kostola na Legionárskej ul. biskupom Samuelom Štefanom Osuským 19. novembra 1933 sprostredkovali ľuďom zhromaždeným pred preplneným kostolom reproduktory (foto archív)

Celé generácie boli konfirmované v Novom kostole na Legionárskej ul.: zľava rok 1956 - v strede brat farár Juraj Holčík, 1963 a 1988 - brat farár Ondrej Bartko (foto archív)

M. M. Harminc však uspel a oba jeho kostoly - v Bratislave i Žiline, do dôsledkov naplňajú kritériá na dobrú funkciu stavby, ktorá musí predovšetkým dobre slúžiť svojmu cieľu a elegantným skĺbením základných geometrických foriem má oslaviť estetické cítenie moderného človeka 20. storočia. Asymetricky posadená veža na Novom kostole je na jednom kostole evanjelikov v Bratislave, z ktorého sa ozýva zvonenie. Rovnako i farebnosť v exteriéri má hovoriť o výnimočnosti poslania architektúry. Preto použil dvojfarebný akord - červené kabrince v kombinácii s masívnym kamenným základom a zaistil aj trvácnosť stavby.

Priečelie interiéru je v každom kostole najdôležitejším miestom, kam smeruje pozornosť všetkých. Kazateľnicové oltáre sú identifikačnou charakteristikou evanjelikov. Odtiaľ znie Slovo Božie. **Harminc postavil Skalu vekov, postavil kameň**

v mori búrok a na ňom kríž, naše útočisko. Funkcionalizmus sa vyjadruje rečou symbolov. A tak symetrický kameň v kvadratických stupňoch stúpa do výšky a nesie kríž. I preto ako oltárny obraz na jemnej travertínovej kresbe stačí neveľký reliéf Poslednej večere od Leonarda da Vinciho.

Vitráže - portréty starozákonných prorokov a apoštolov v pastelovej farebnosti vytvoril Vladimír Droppa.

Milan Michal Harminc je dokonalým príkladom človeka, ktorý sa bez odborných škôl vypracoval na špičku tvorby architektúry 1. polovice 20. storočia a dokázal, že vyšší vek nie je prekážkou inšpiratívneho myslenia a ochoty prijať nové podnety. Tvoril až do vysokého veku - ešte vyše 80-ročný postavil sanatórium v Novej Polianke.

JANKA KRIVOŠOVÁ
zborová presbyterka

CHRÁM JE NÁŠ DOMOV **(Vyznanie)**

Nový kostol. Chrám, kde prichádzam. Znova a znova. Chrám, kde som bola pokrstená a kam som sa ako dospelá vrátila. Chrám, kde som bola konfirmovaná a kde som prvýkrát prijala sviatosť Večere Pánovej. Chrám, kam som prichádzala s mojou mamou, ktorá už nežije. Chrám, kde som sa učila modliť, spievať piesne z Evanjelického spevníka, učila som sa poriadku Služieb Božích. Chrám, kde som spoznávala cirkev, bratov a sestry. Chrám, kde sa zrodila opera Martin Luther a opera Kristov dotyk, na ktorých som spolupracovala. Chrám, kde prichádzam ako domov. Zložiť svoje bolesti, starosti, trápenia. Ponoriť sa do ticha. Upokojiť, načerpať sily, osviežiť unavenú dušu. Zložiť všetko pred Boha. Nový kostol. Chrám, ktorému tento názov už ani neprináleží. Je skôr seniorom. Slovom, má už svoje roky... A práve preto dokonale pozná život s jeho úskaliami i radosťami. Kostol, ktorý sprevádza toľké životy a toľké generácie! A vždy je tu pre nás. Pre mňa, pre teba... Je naozaj naším domácim, takmer rodičovským kostolom. Pôsobí trochu unavene, a predsa má zvláštny jas, ktorý vyviera z modlitieb a prítomnosti Božieho ducha. Nový kostol. Môj chrám... Náš chrám.

Ďakujeme Pánu Bohu za kostol, ktorý má stále otvorené dvere pre svoje deti. A vstupujeme doň s úctou a pokorou, ktorú si náš Nový kostol naozaj zaslúži.

EVA BACHLETOVÁ
členka cirkevného zboru

AKO VERIACI MÁME VÝHODU, ŽE AJ NA EKONOMICKÉ OTÁZKY NÁJDEME ODPOVEĎ V BIBLIÍ

(Na slovíčko s bratom Karolom Pavľu,
zborovým dozorcom)

Vážený brat dozorca, v novembri si pripomíname 75. výročie posvätenia Nového kostola (NK). K tomuto jubileu presbyterstvo Pastorálneho obvodu NK očakávalo, že bude vykonaná generálna oprava NK, prípadne aspoň čiastočné opravy – a to aj v súvislosti s tým, že náš cirkevný zbor má vysokú sumu financií v banke. Môžete, prosím, vysvetliť, načo je uvedená suma financií určená a prečo sa časť z nej nepoužila na opravu NK?

Len za posledné obdobie bola v NK **opravená veža**, čo bola mimochodom zásadná oprava nekvalitne vykonaných prác už v období po nežnej revolúcii. Do NK bolo zakúpené nové ozvučenie za cca 200-tisíc. V Pastorálnom obvode NK boli v cirkevnom objekte Legionárska 2, 4, a 6 – kde je aj sídlo farského úradu, **opravené a natreté chodby v troch domoch. Zrekonštruované boli tiež sociálne zariadenia v suteréne** – skutočne veľmi pekne, ale podľa môjho názoru pre potreby cirkevného zboru príliš luxusne. V tomto roku je naplánované **finančne náročné očistenie kamennej fasády vstupného portálu a sokla** (tvorí vyše 60 % fasády) špeciálnym striekacím strojom (vzhľadom na to, že NK je kultúrna pamiatka). Problém je v kapacite dodávateľa, ale urobíme všetko preto, aby sme stihli termín osláv 75. výročia posvätenia NK. Len tieto vymenované opravy iba za nedávne, približne ročné obdobie, tvoria **sumu cca 1,5 milióna korún**.

Ak sme pri výdavkoch zboru, na spresnenie ešte pripomeniem opravu fasády

na Panenskej 28, kde šlo o obnovu náročnej historickej fasády jednej z najstarších budov zboru. Uskutočnila sa aj **rekonštrukcia záchodov pri Malom kostole**. Samostatnou kapitolou je **prebiehajúca kompletná rekonštrukcia pravého krídla Spoločnej nemeckoslovenskej školy a materskej školy na Palisádach**, kde sa od septembra 2008 učí v nových triedach. Prepáčte, niekedy mám pocit, že niektorí z našich cirkevníkov majú veľmi krátku pamäť. Reštituovaný majetok nášho cirkevného zboru bol počas socializmu vyše 40 rokov bez údržby a po revolúcii bol v ďalšom desaťročí veľmi nezodpovedne obhospodarovany. Spomeňte si len na evanjelickú nemocnicu, v akom stave bola pred 4 rokmi a ako vyzerá teraz. Máme dať všetko do poriadku, najradšej hneď. To sa však za taký krátky čas nedá urobiť. Riešenie je vo veľmi zodpovednom stanovení postupu pri zohľadnení finančných a kapitálových možností. Požiadavky na maľovanie interiéru Nového kostola bez tomu predchádzajúcej opravy strechy by neboli uvážlivé. Vymeniť okná na Novom kostole za 1,5 milióna korún, navyše bez súhlasu Pamiatkového úradu SR, je protizákonným činom.

Pripomínam, že konventom bola ako prioritá odsúhlasená rekonštrukcia a prevádzkovanie domova dôchodcov, čo si vyžaduje ďalšie milióny korún.

K druhej časti Vašej otázky uvádzam, že hospodárenie nášho cirkevného zboru sa stabilizovalo až v tomto roku. Finančná hotovosť, ktorá je uložená v ban-

ke za relatívne výhodných podmienok, tvorí ročný výnos cca 2 milióny korún. Tento výnos predstavuje asi 40 % z príjmovej časti celoročného rozpočtu cirkevného zboru. Len na porovnanie, je to suma ročného nájomného za predanú budovu na Laurinskej, ktorú sme dostávali s dvoj- až trojročným oneskorením. Samozrejme, že finančné prostriedky uložené v banke môžeme použiť na opravy alebo na priamu spotrebu, **tým sa však rozlúčime so stálym príjmom do rozpočtu nášho cirkevného zboru.** Preto nielen v NK, ale v celom cirkevnom zbore treba hospodáriť veľmi uvážlivo. Zjednodušene: všetci cirkevníci vedia, na čo použiť peniaze, ale nikto nevie, kde ich vziať. Toto je, žiaľ, problém nielen cirkevného zboru, ale celej našej krajiny.

Boli ste niekoľko rokov v Hospodárskej rade vlády SR, ste viceprezidentom Francúzsko-slovenskej obchodnej komory, tiež čestným predsedom Združenia podnikateľov Slovenska – teda človekom výsostne kompetentným. Čo myslíte, dotkne sa súčasná hospodárska kríza aj nášho cirkevného zboru?

Žiaľ, **terajšia finančná kríza je oveľa vážnejšia, ako si väčšina z nás pripúšťa.** Určite sa dotkne nielen nášho cirkevného zboru, ale celej krajiny. Vysvetlím to inak: Keby som nastúpil do funkcie zborového dozorca v tomto roku a hospodárenie by bolo v stave, v akom som ho prevzal pred štyrmi rokmi, revitalizácia by sa s najväčšou pravdepodobnosťou nepodarila alebo by trvala aspoň dvojnásobný čas.

Späť k Vašej otázke: Ak sa podarí obnoviť finančné toky, čo je v súčasnosti najväčší problém svetovej ekonomiky, budeme len v prvej tretine celosvetovej hospodárskej krízy. Pravdepodobne dru-

hý, dúfajme, že menší, šok príde na jar budúceho roku. Pokles výroby, zvýšenie nezamestnanosti, pokles stavebnej a realitnej činnosti, tým aj príjmov z nájmu, čo je základný zdroj financovania potrieb nášho zboru a, samozrejme, na ďalšie opravy a rekonštrukcie našich budov a prevádzkovanie pripravovaného domova dôchodcov.

Čo má teda podľa Vás v nasledujúcom období cirkevný zbor robiť?

Odpoveď na Vašu otázku je v ešte zodpovednejšom hospodárení, diverzifikácii (pozn. red.: v rozlíšení a rozčlenení) zdrojov a hlavne vo **vytváraní primeraných rezerv tak, aby aj v ťažkých časoch bola zabezpečená duchovná a sociálne služba nášho zboru.** Stále platí, čo hovorieval môj starý otec, mimochodom cirkevný inšpektor (pozn. red.: zborový dozorca) v Liptovskom Mikuláši, v 20. rokoch minulého storočia: „Primerane stavu žiť.“ A ja dodávam: stále viac bude stabilná hotovosť najväčšími nedostatkovým tovarom. Nevyhnutná je primeraná cenová politika zboru s hlavným cieľom udržať doterajšie príjmy a aj v správcovských spoločnostiach v predstihu upraviť podmienky na nové pomery tak, aby sme si udržali trvalý zdroj príjmov, bez ktorých taký veľký zbor nemôže prežiť.

Ako veriaci máme výhodu, že ešte aj na ekonomické otázky nájdeme odpoveď v Biblii. Hovorí sa v nej o 7 úrodných a 7 chudobných rokoch (1. Mojžišova 41, 14 - 36). Chudobné roky sa dajú prežiť len tak, že si vytvárate rezervu v časoch hojnejších, a preto **sa treba prikrývať len takou perinou, na akú máme.**

**Pýtal sa MARTIN ŠEFRANKO
zborový farár**

STAVBA NOVÉHO KOSTOLA

V súvislosti s vytvorením Bratislavského nemeckého seniorátu a Bratislavského slovensko-maďarského seniorátu v r. 1924 sa na konvente 6. 11. 1924 rozdelil bratislavský evanjelický cirkevný zbor na nemecko-maďarský a slovenský zbor. Hneď po rozdelení sa začalo uvažovať o stavbe nového kostola pre slovenský cirkevný zbor. Na druhom zasadnutí presbyterstva slovenského zboru 14. 12. 1924 bolo odhlasované, že sa na tento účel začnú zhromažďovať finančné prostriedky. Počet evanjelikov v Bratislave rýchlo rástol, slovenský zbor mal od r. 1925 dvoch farárov. Služby Božie sa odbavovali v Malom kostole a niekedy vo Veľkom kostole na Panenskej ulici, ktoré zároveň slúžili nemecko-maďarskému zboru. Aj keď vzťahy medzi oboma bratislavskými zbormi boli dobré, stala sa požiadavka stavby nového kostola pre slovenský zbor koncom dvadsiatych rokov 20. storočia naliehavou.

V r. 1929 cirkevný zbor kúpil od mesta veľmi lacno vtedy ešte nezastavaný pozemok na rohu Vajnorskej a Škultétyho ulice a hneď boli vyzvané stavebné firmy patriace evanjelikom (Harmincovi, Tvarožkovi, Horvátovi, Zlatohlávkovi) aby pripravili súťažné návrhy na komplex budov, v ktorom mali byť okrem kostola fara, byty, internát pre študentov, ubytovňa, obchody. Predložené návrhy boli posúdené stavebnou komisiou cirkevného zboru, ako aj viacerými nezávislými architektmi (medzi nimi boli aj Dušan Jurkovič a pražský architekt Chochol). Komisia architektov vyhodnotila ako najlepší návrh architekta M. M. Harminca, ale stavebný výbor vyčítal návrhu nevhodné umiestnenie kostola na rohu už vtedy rušnej Vajnorskej a Škultétyho ulice a ako najlepší bol prijatý návrh architekta J. Tvarožka. Predseda stavebného

výboru Ing. Jozef Dohnány vo svojom denníku o tom písal (marec 1930):

Keď tá naša cirkev chrám si stavať chcela na konvente v marci bola veľká mela.

Rečnil farár Drobny, Pivko aj Dohnány, proti sa vzbúrili, proti nám zúrili veľmi naše dámy:

„Harminca my chceme“, ozýva sa vôkol „Hrad prepevný chceme, to je krásny kostol, že ten kostol dobrý bude, vopred vieme. my do Tvarožkovho chodiť nebudeme.“ Harminc podal cirkvi dlhú apeláciu, on chce prvú cenu, aby nemal stratu.

„Hrad prepevný“ bolo heslo Harmincovho návrhu v súťaži. Vtipného a veselého svetáka Harminca obdivovali najmä niektoré ženy, a preto sa zasadzovali za jeho návrh.

Po rôznych odvolaniach a prieťahoch, ktoré poznáme aj z terajších výberových konaní, bol koncom roka 1930 vyzvaný architekt Harminc, aby vypracoval definitívny projekt kostola a zároveň architekt Tvarožek mal dodať projekt zborového domu s farou, bytmi a ostatnými požadovanými priestormi. Medzitým bol aj slávnostne položený základný kameň kostola na Vajnorskej ulici.

Keď už boli projekty hotové, došlo v novembri 1931 k zmene miesta stavby. Mestská rada sa dohodla s predstaviteľstvom zboru o výmene pozemku na Vajnorskej ulici za pozemok na Legionárskej ulici. Mestská rada chcela zriadiť námestie s parkom od Blumentálskeho kostola až po predpokladaný evanjelický kostol na Legionárskej ulici. Preto žiadala, aby navrhovaný kostol mal hlavné priečelie a vchod orientovaný do plánovaného námestia. Podľa nových podmienok vypracovali už určení architekti Harminc a Tvarožek plány budov. V auguste 1932 bola

Zvony Nového kostola na Legionárskej ul. (foto archív)

vybratá stavebná firma (Hlavaj – Palkovič – Uličný) a základný kameň kostola bol druhýkrát slávnostne položený 9. 10. 1932. Z pôvodne plánovaného námestia s parkom je zrealizovaná iba časť (Kmeťovo námestie), preto je teraz kostol obrátený hlavným priečelím akoby do dvora, chrbtom k Legionárskej ulici.

Dohľad nad stavbou za cirkevný zbor bol zverený Ing. J. Dohnánymu, ktorý musel úzko spolupracovať s architektom Harmincom. Stavba kostola rýchlo napredovala. Ešte v r. 1932 bola postavená hrubá stavba a „glajchu“ vztýčili 9. decembra 1932. Interiérové detaily a zariadenia (oltár, osvetlenie, kúrenie) sa riešili počas výstavby, pričom mal dôležité slovo architekt Harminc. Zvony, ktoré dodala zvonolejárska firma Bratia Fischerovci z Trnavy, sa prvýkrát rozozvučali 30. 9. 1933, v prvej polovici novembra

firma Rieger z Krnova ukončila montáž organu a v novembrovom čísle Evanjelickej Bratislavy bolo uverejnené oznámenie, že posviacka nového chrámu bude 19. 11. 1933, v XXIII. nedeľu po Sv. Trojici.

V deň posviacky bolo slnečné počasie, kostol bol zaplnený a aj vonku stálo asi 500 ľudí, ktorí počúvali dianie v kostole z reproduktorov. Posviacku vykonal biskup Samuel Štefan Osuský. Po slávnostnom obede v Živnostenskom dome boli v kostole odpoľudňajšie Služby Božie s kázňou pezinského farára M. Žarnovického a večer sa konal slávnostný organový koncert.

Úradná kolaudácia bola vykonaná po dokončení všetkých detailov a po úprave najbližšieho okolia dňa 26. 4. 1934.

PETER RYBÁR
zborový presbyter

PÁN BOH MÁ VESELÝCH LUDÍ RÁD

Pri posviacke zvonov v kostole slávnostný kazateľ vysvetľuje: „Tento zvon – okrem toho, že bude zvonit' pred službami Božími – zaznie iba pri búrke, požiari, pri návšteve biskupa a pri iných pohromách.“

• • •

Kazateľa Spurgeona vyhladala po kázni istá vznešená dáma a požiadala ho, aby jej odporučil nejaký dokonalý cirkevný zbor, do ktorého by sa mohla prihlásiť.

„Vážená pani“, povedal jej kazateľ, „v momente, keď vás zbor prijme za svoju členku, prestane byť dokonalý.“

• • •

Na jednom kostole sa objavil oznam: „Na budúcu nedeľu tu bude kázať farár zo susedného cirkevného zboru. Kostol bude potom dva týždne zatvorený kvôli nutným opravám.“

BIBLICKÁ KRÍŽOVKA

V liste Efezským sú aj poučenia o vzťahoch v rodine medzi mužom a ženou i medzi rodičmi a deťmi. V duchu Desatora napísal apoštol Pavel na adresu detí toto:

„Dietky, poslúchajte si rodičov v Pánovi, lebo to je spravodlivé.“ (Efezským 6, 1)

V tajničke je druhý a tretí verš zo 6. kapitoly listu Efezským.

Vodorovne: 1: PRVÁ ČASŤ TAJNIČKY. **2:** Predložka „vo“ po česky – PIATA ČASŤ TAJNIČKY – rieka v Belgicku, Francúzsku, Nemecku (Aa). **3:** Vírusové ochorenie (aj HERPES) – TRETIA ČASŤ TAJNIČKY – pes po maďarsky (eb). **4:** ÔSMA ČASŤ TAJNIČKY – rieka v Bangladéši (Sib) – osobné zámeno (mn. č.). **5:** Planétka Jupitera (Io) – sibírsky veľtok (Ob) – v gréckej mytológii obor nesúci na pleciach nebeskú klenbu, ale aj súbor máp. **6:** Ľaco Novomeský – väčšia jednotka vojska – pravdepodobne. **7:** Skratka jednotky intenzity magnetického poľa (oersted = Oe) – slovenská verzia mena Erich – druhí, nie tí. **8:** DRUHÁ ČASŤ TAJNIČKY. **9:** DEVIATA (POSLEDNÁ) ČASŤ TAJNIČKY.

Zvisle: A: ŠIESTA ČASŤ TAJNIČKY – podraďovacia spojka, uvádza účinkové vety (až). **B:** Opak chladu – nevydávali nijaký zvuk, lebo boli... **C:** Členský štát USA v Skalnatých vrchoch (Idaho) – reálny, po nemecky (real). **D:** Sestra, mníška, po španielsky (sor) – bytosť veľkého vzrastu s neobyčajnou silou, spomína ju aj Biblia v 1 M 6, 4 – Televízne noviny. **E:** Spojka priraďovacia odporovacia, uvádza vetu, ktorá obmedzuje platnosť toho, čo sa tvrdí v predchádzajúcej vete – ŠTVRTÁ ČASŤ TAJNIČKY – pojem duše u starých Egypťanov (ka). **F:** Obežná dráha (nebeských telies) – K. U. Z. **G:** Chemická značka telúru (Te) – najväčší maďarský sochár v 19. storočí (Ybl) – plocha, povrch po francúzsky (aire). **H:** Cídkija a Abímelech – meno prvej ženy v Biblii (1 M 4, 1) – sled predstáv v spánku (v páde: komu-čomu?). **I:** SIEDMA ČASŤ TAJNIČKY – rieka v Japonsku (Ibi).

(Efezským 6, 2 – 3)

Rozlúštenie: „Cti si otca a matku, ... – aby sa ti dobre vodilo a aby si dlho žil na zemi.“

Krížovku zostavil PETER BORGULA
člen cirkevného zboru